

NATURALISMUS

Vznik:

- 70. léta 19. stol. ve Francii
- návaznost na realismus i vymezení se vůči němu

Doba:

- 1852–1870: „Druhé císařství“ (Napoleon III.)
- prusko-francouzská válka (1870–1871)
- Pařížská komuna (revoluční samovláda, 72 dnů)
  - šíření socialismu Evropou, zájem o pracující (ústava)
  - zájem o nižší vrstvy – ohnisko naturalismu
  - společenská tendence: bavit se (obliba operety, bulvární komedie, tanečních scén s kankány, hudebních kaváren...)
  - přesto snaha o opozici vůči „zábavnímu průmyslu“

Naturalismus a jeho podstata:

- natura (příroda), naturalis (přírodní)
- krajní směr realismu („vědecký realismus“)
- snaha analyzovat skutečnost (objektivismus)
  - eliminace subjektivního vnímání
- literatura i divadlo chápány jako věda
  - vědecký obraz skutečnosti, ne umělecký
- odpor ke **klasicismu** a ideálu krásna
  - svět je krutý
- polemika i s **realismem**
  - nedůsledně poznává realitu, odhlíží od vážných témat

ARNO HOLZ

(1863 – 1929)

➤ Rovnice naturalismu:

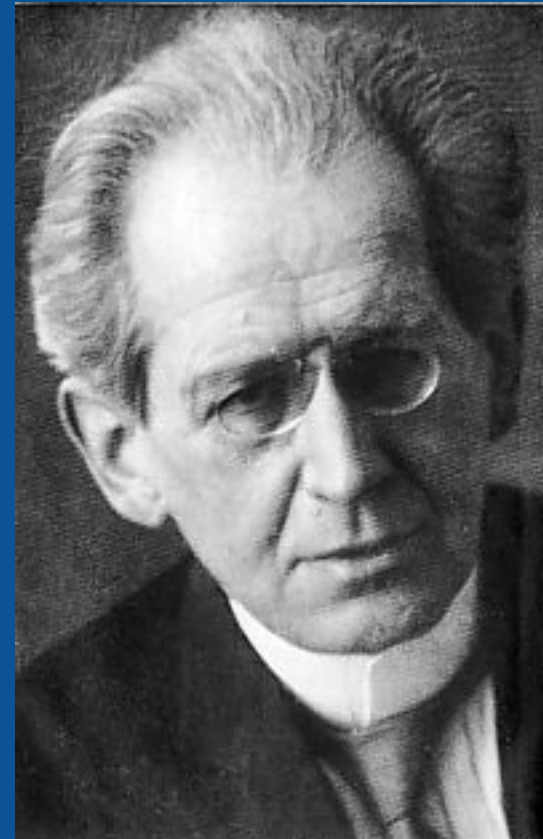
umění = příroda – x

x = autorský subjekt

(„x“ je u každého autora jiné,
schopnost „napodobovat“
přírodu, nikdy však dokonale
– navíc má i fantazii)

umění – není kopií reality, ale
má se jí přiblížit

umělec – má být zapisovatel
skutečnosti

Estetika naturalismu:

- snaha umění o napodobování okolí
  - na úkor fantazie autora
  - žádné reflektování niterných pocitů
- poetika „pravdivosti“ – odmítnutí krásna jako idealizované reality (preferuje se ošklivost)
- pesimistická témata
  - bída, krutost, utrpení, poklesky, nemoc, stáří, smrt...
- kritičnost a skepse vůči neradostnému světu
  - není důvod k humoru
- reprodukce skutečnosti (metoda padajícího listu)

Naturalista – v akci

Literatura a divadlo:

- hlavní doménou próza
  - povídka, skica, analytický román
- ústup lyriky
- rozvolnění žánrů, mizí komedie
- důraz kladen též na divadlo
  - lze jím šířit estetiku naturalismu mezi široké vrstvy lidí
- tendence k dokumentárnosti
  - ideální by byl dokument

➤ **realistický hrdina:**

- obyčejný, průměrný člověk

➤ **naturalistický hrdina:**

- výjimečný tím, že je podprůměrný
  - ideál: „nejbídňější z bídačů“
  - oběť společnosti (prostitutka, žebrák, vyděděnec, násilník) nebo přírody (šílenec, mrzák)
  - komplikovaný charakter
  - člověk – oběť přírody či společnosti (donucen k tomu, jaký je)
- **smysl naturalismu pro sociální spravedlnost**

Naturalistické divadlo:

- dramatici tvořili za život pod vlivem více směrů
- nové soubory hledaly své nové autory
- používá hovorový jazyk, dialekty, argot
- málo dramatické, statické, popisné
  - cílem bylo hodnověrně ztvárnit postavy a prostředí

Tvůrci a zakladatelé:

- Émile Zola a bratři Goncourtové
- Gustave Flaubert, Guy de Maupassant, André Gide aj.
- „předchůdce“ Henrik Ibsen († 1906)

5021
Fotografert af
Vilge (Hjortskov)

— Dr. Høegh-Jensen —
20. Mai 1896

Ibsen na smrtném loži

Edouard Manet:
Piják absintu
(1859)

Emile Friant: *Dušičky* (1888)

Constantin Meunier:
Dřiči
(1890)

Vliv na naturalisty:

- Charles Darwin (1809–1882) evoluční teorie:

O vzniku druhů (1859)

- podle naturalistů určuje lidský osud:

- 1) prostředí (výchova nepomůže)

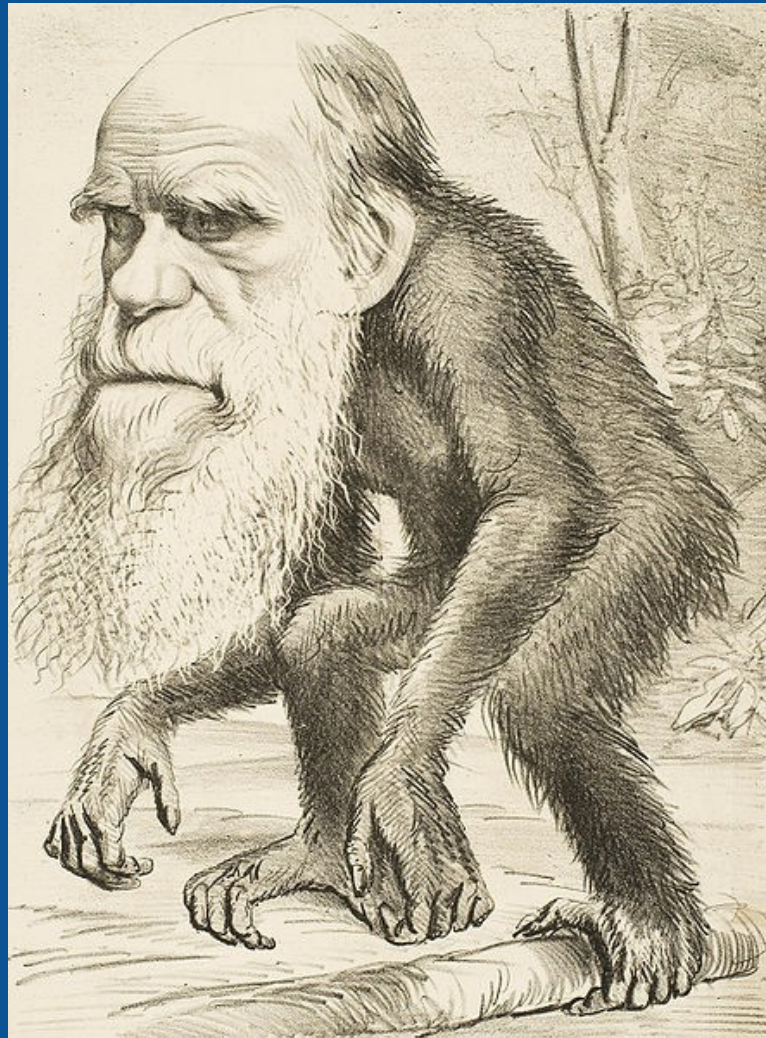
- 2) dědičnost (vrozené vlastnosti a sklony)

- snaha aplikovat evoluční teorii na literaturu a divadlo

- snaha obnažit člověka na bytost řídicí se pudy (ne mozkiem)

- vůle ani výchova s tím moc nesvedou

- člověk je předurčen prostředím a vrozenými vlastnostmi (jsou mu dědičně dané)

Darwin (karikatura)

FRANCIE

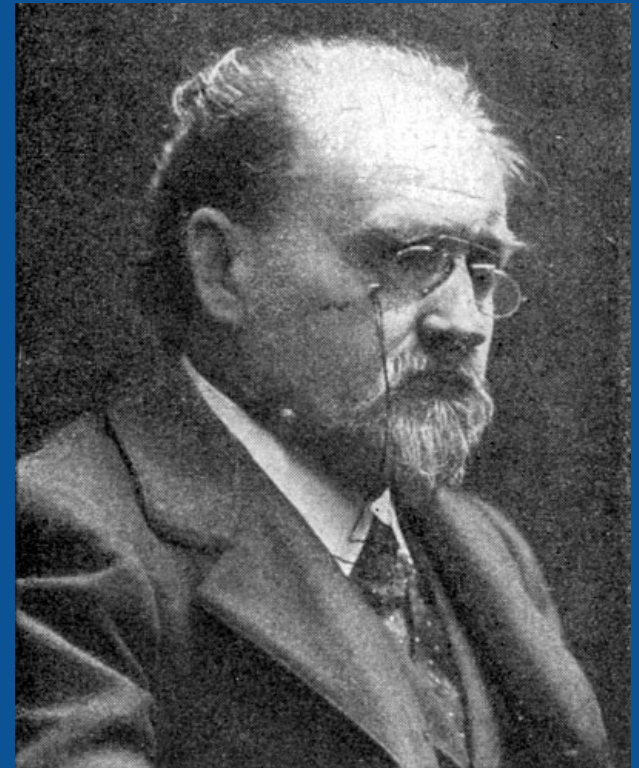
Konec 19. st.: rozmach frašek a bulvárních komedií:

- Eugène Labiche, Georges Feydeau, Georges Courteline, Tristan Bernard
  - vzor: Eugène Scribe (dobře udělaná hra)
  - divadla soukromá – strach z rizika neúspěchu
  - jednotvárnost divadelní produkce
- Comédie-Française
  - klasicistní dramatika
  - deklamační herectví
- Napoleon III.
  - dekret o svobodě divadel (1864) – zrušení monopolů
- 1900: v Paříži 100 divadel

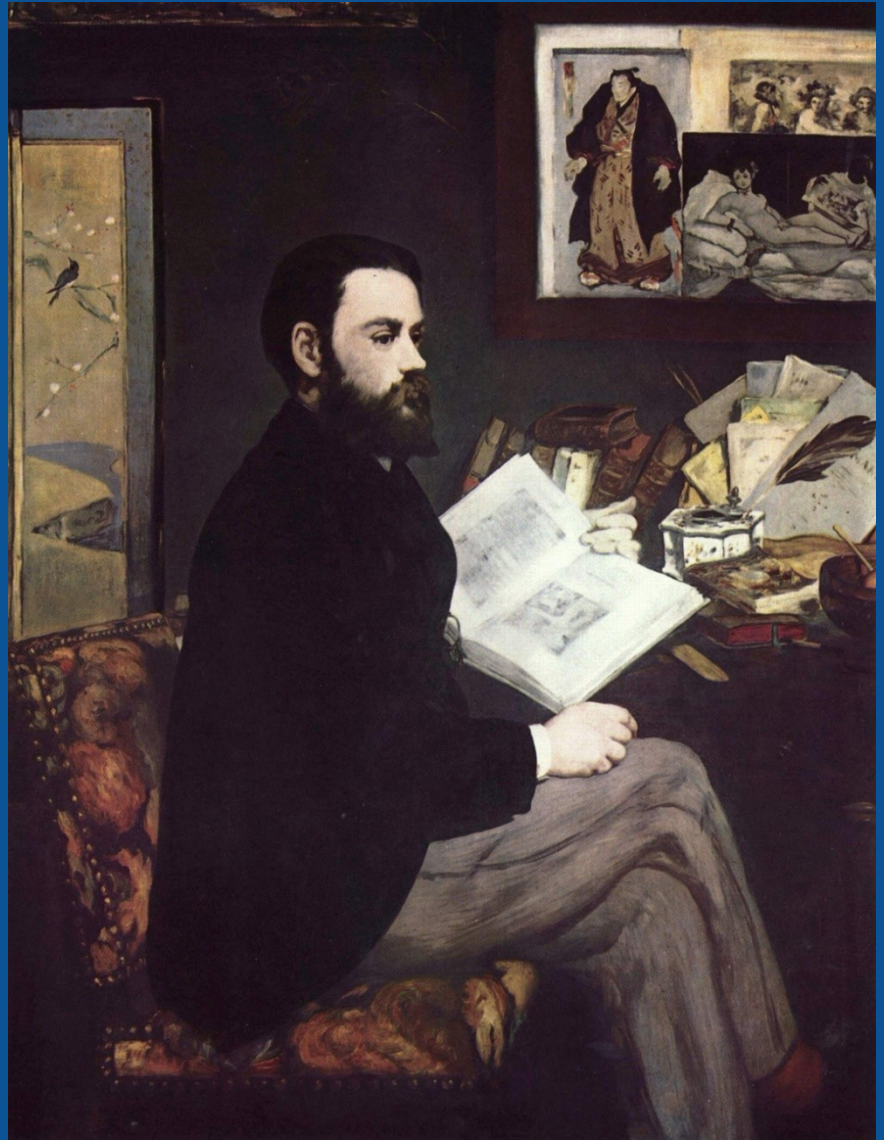
ÉMILE ZOLA

(1840 – 1902)

- hl. teoretik naturalismu:
- „Literatura si musí vybrat mezi vědou a zánikem.“
- dramatik = vědec
- „Drama má ilustrovat zákony dědičnosti a prostředí.“
- spisovatel = patolog

Émile Zola
na portrétu od
Eduarda Maneta

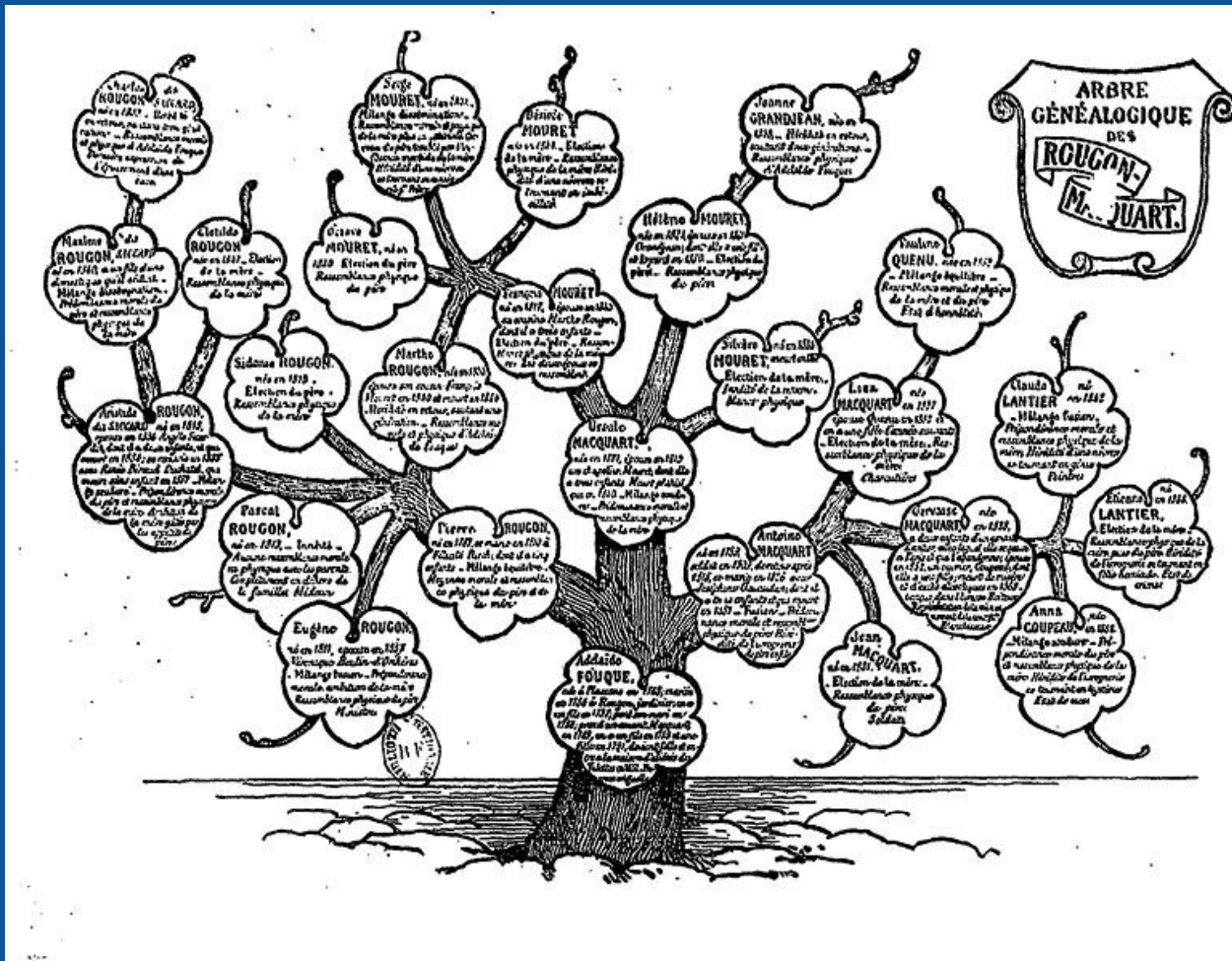
- ovlivněn **Darwinem** (teorie evoluce) a **Marxem** (teorie o vývoji společnosti)
- jeho „manifesty“ naturalismu:
  - předmluva k románu *Tereza Raquinová* (1873)
  - *Naturalismus na divadle* (1881)
  - *Experimentální román* (1881)
- vlastní sociologické představy: společnost si rozdělil do 3 skupin:
  - 1) lid
  - 2) elita
  - 3) spodina

- za 1. naturalistický román označil Flaubertovu *Paní Bovaryovou* (1857)

Tvorba:

- *Tereza Raquinová* (1873, prvotina)
- *Pravda* (zpracování Dreyfusovy aféry)
- *Rougon-Macquartové* (cyklus 20 románů): *Břicho Paříže*, *Zabiják*, *Nana*, *Germinal*, *Peníze* aj.

rodokmen rodu Rougon-Macquart

Zola ve své pracovně „kuriozit“

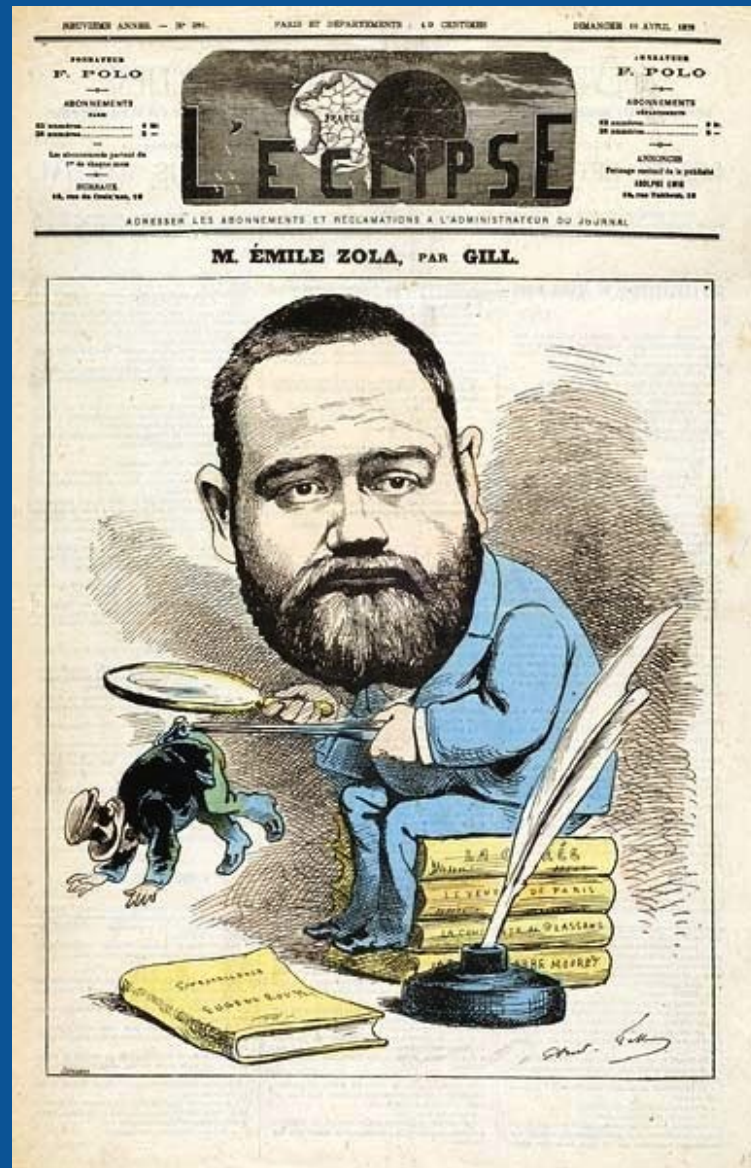

Dramatická tvorba:

- *Renée* (drama pro Sarah Bernhardt, uvedeno v Théâtre Vaudeville roku 1887)

Zolovy neúspěšné autorské dramatisace prózy:

- *Tereza Raquinová* (Théâtre Renaissance, 1873)
- *Břicho Paříže* (Théâtre de Paris, 1887)
- dramatisace svých povídek (částečný úspěch)

karikatura naturalisty Zoly

Zolův náhrobek
(Montmartre)

Inscenační praxe francouzského naturalismu:

- někteří Zolovi stoupenci v požadavcích na divadelní reformy ještě radikálnější
  - inscenace = výsek ze života přenesený na jeviště
  - ideálně bez rozdílu mezi životem a uměním
- nedostatek kvalitních her adekvátních daným požadavkům
- chabý ohlas původní naturalistické dramatiky
- herectví původně statické, teprve později „realističtější“
- zavedení tzv. „4. stěny“ (divák neexistuje)

bratři GONCOURTOVÉ

Edmond de Goncourt
(1822 – 1896)

Jules de Goncourt
(1830 – 1870)

„kronikáři pařížského
života“

Tvorba:

- *Sestra Filomena* (román)
- *Herečka Faustinová* (román, autor Edmond)
- *Henriette Maréchalová* (jejich nejúspěšnější naturalistické drama):
  - sled po sobě plynoucích obrazů, bez zápletky
  - snaha o iluzi skutečnosti (výseky života přenesené na jeviště)
  - dnes nehrané i nečtené

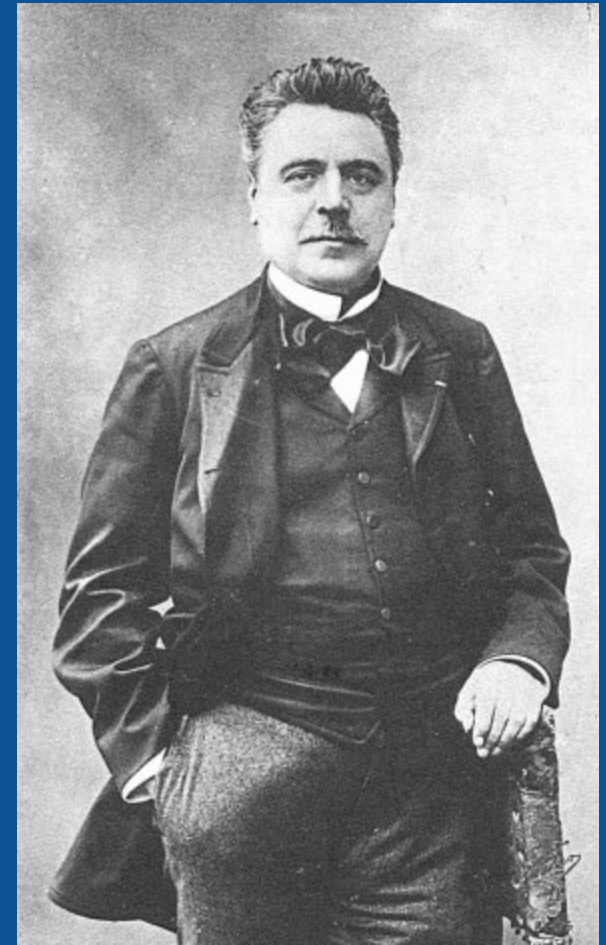
- **Akademie Goncourtů** (zal. 1902, ceny za nejlepší prozaická díla)

HENRY BECQUE

(1837 – 1899)

Vrchol naturalistického dramatu
(5 dramat a 1 libreto):

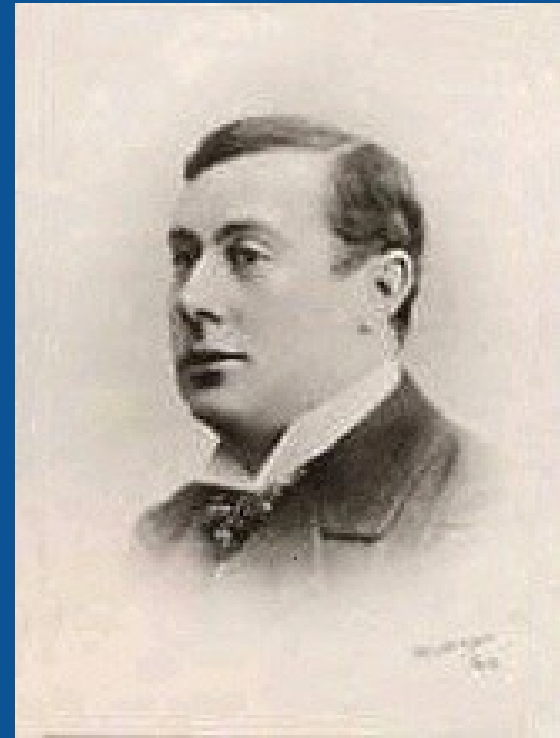
- *Krkavci* (1882 uvedeno v Comédie-Française)
  - naturalismus v Paříži přijat
  - herectví nenaturalistické
  - inscenace nezdařilá
- *Pařížanka* (1885 v Théâtre de la Renaissance)

ANDRÉ ANTOINE

(1858 – 1943)

- herec, režisér, kritik
- 1887 zakládá 1. divadlo programově se hlásící k naturalismu
- zároveň jde o 1. divadlo francouzské moderny (původně působící v dřevěné boudě, pak v budově na Montparnassu)

THÉÂTRE LIBRE

- název: odkaz k vydání her V. Huga „*Divadlo na svobodě*“
- naturalistické tendence (také však symbolismus i pantomima)
- snaha uvádět nové autory
- turné po Evropě (1893–1894)
- 1896 finanční krach (9 sezon)
- neobjevilo žádného dramatika, jehož tvorba by přečkala svou dobu...

THÉÂTRE ANTOINE (1896)

- naturalistické zaměření nahrazeno psychologizujícím
- 10 sezon (1906 zánik)
- později obnoveno jinde (viz foto)
- Antoine získal post ředitele v **Odéonu** (státní divadlo)
- díky klubovým předplatitelům tato divadla nespádala pod dohled cenzury (1870 zrušena, 1874 však znovu zavedena...)

The image features a solid blue background. At the top, there are several wavy, overlapping lines in various shades of blue, creating a decorative header effect. The word "NĚMECKO" is centered in the middle of the page in a white, bold, serif font.

NĚMECKO

Situace před nástupem naturalismu – Berlín:

- 3 soukromá divadla na konci 19. stol.:
  - **Deutsches Theater** (založen 1883) jak klasické, tak nové inscenace (à la meiningenští)
  - **Berliner Theater** (1888)
  - **Lessing Theater** (1890)

repertoár těchto divadel ovlivněn cenzurou...

FREIE BÜHNE (1889)

- inspirace: Théâtre Libre
- **Otto Brahm** (vůdčí duch souboru)
- hráli v neděli odpoledne
- uvádění zakázaných her
- objevili Hauptmanna
- 1894 činnost ukončena (jen 5 sezon)

FREIE VOLKSBÜHNE (1890)

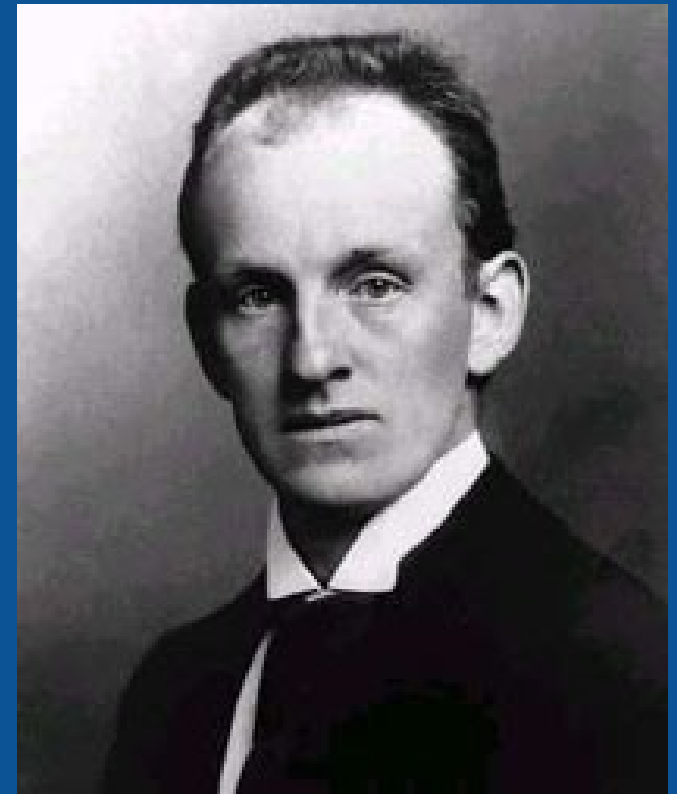
- dělnické divadlo (inspirované F.B.)

GERHART HAUPTMANN

(1862 – 1946)

- zpočátku ovlivněn naturalismem:
  - *Před východem slunce*
  - *Forman Henčl*
  - *Tkalci*
- Později prvky symbolismu a novoromantismu:
  - *Hanička*
  - *Potopený zvon*

VELKÁ BRITÁNIE

Nový směr v konzervativní Anglii:

- 90. léta 19. stol.
- **popisný realismus** (nová odnož realismu)
- autoři přijatelní pro cenzuru i publikum
- naturalismus tam pronikl pouze v tvorbě zahraničních autorů
- 2 výraznější představitelé popisného realismu:

HENRY ARTHUR JONES

(1851 – 1929)

Tvorba např.:

- *Lháři* (nejznámější)
- *Stříbrný král* (melodram)
- *Tanečnice*
- *Michal a jeho padlý anděl*
(má nejbliže k naturalismu)

ARTHUR WING PINERO

(1855 – 1934)

Tvorba:

➤ *Sudí*

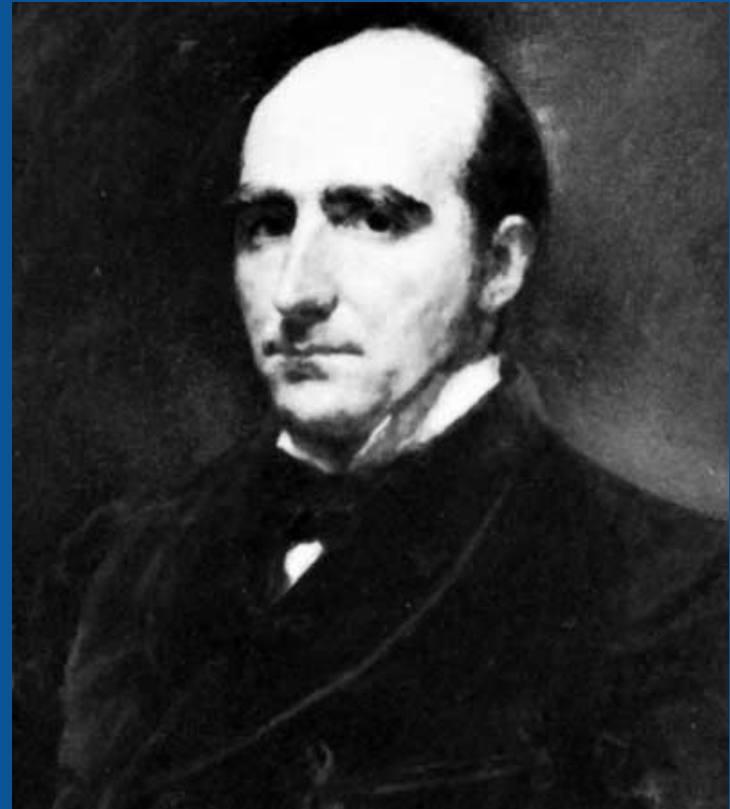
➤ *Druhá paní*

Tanquerayová

(původně však psal frašky)

„anglický Ibsen“

(1890 už přel. do angličtiny
všechny tehdejší Ibsenovy
hry)

JACOB THOMAS GREIN

(1862 – 1935)

divadelní kritik, jenž r. 1891 založil:

INDEPENDENT THEATRE

- vzorem Théâtre Libre i Freie Bühne
- klubové předplatné, hrálo se jen v neděli odpoledne
- nejprve zahraniční hry (Ibsen: *Přízraky*, Zola: *Tereza Racquinová* aj.)
- donutil G. B. Shawa psát pro divadlo (1892: *Vdovcovy domy*)
- 6 sezon, uvedeno 26 her (zaniklo 1897)

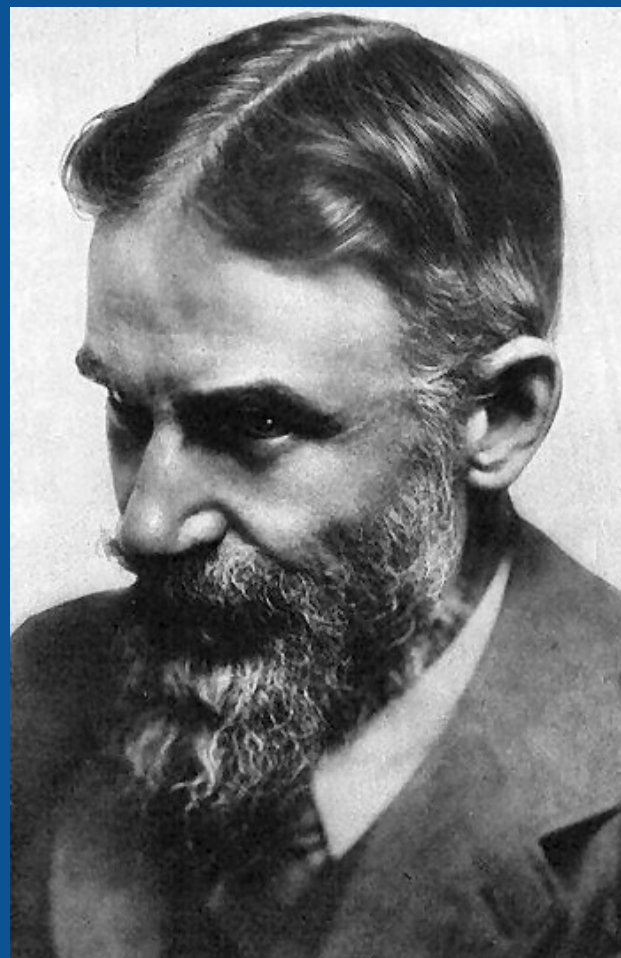
GEORGE BERNARD SHAW

(1856 – 1950)

Uznával dědičnost prostředí,
„člověk však má svobodu
volby!“

Autor téměř 50 her:

- *Caesar a Kleopatra*
- *Pygmalion*
- *Svatá Jana*
- *Milionářka*
- *Ženeva*
- *Shakes proti Shavovi*

ROYAL COURT THEATRE – studio (1904–1907)

- každý večer se uváděly známé hry, odpoledne pak nové hry
- G. B. Shaw (11 her)
- režijní styl: „jemný realismus“, hledání a uvádění nových her
- jen 3 sezony
- 32 inscenací

ŠVÉDSKO

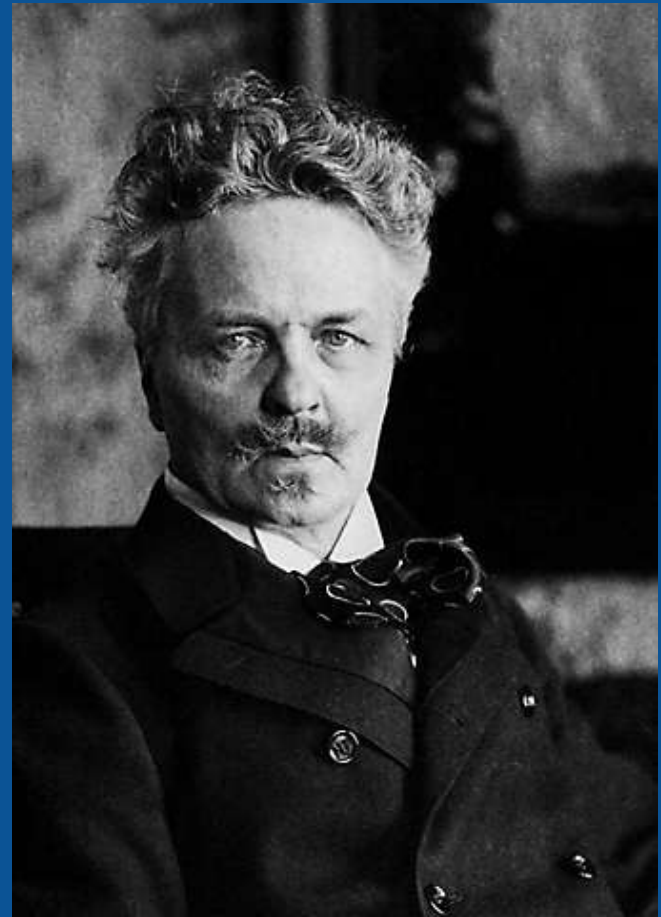
AUGUST STRINDBERG

(1849 – 1912)

Představitel naturalismu,
expresionismu,
symbolismu.

Tvorba:

- *Otec*
- *Slečna Julie*
- *Do Damašku*
- *Hra snů*

dnešní „naturalismus“ – např. ve filmu, fotografii, v reklamě
(zde: škodlivost slazených nápojů, metro NYC 2009)

ARE YOU POURING ON THE POUNDS?